

พุทธธรรม : พลังขับเคลื่อนสู่สังคมสันติสุข

พระมหาปริดา ขนฺติโสภโณ,ผศ.,ดร.

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตนครศรีธรรมราช

บทนำ

สังคมไทยถือได้ว่าเป็นสังคมแห่งสันติเมื่อเปรียบเทียบกับอีกหลายประเทศทั่วโลก แต่อาจมีบางช่วงเวลาที่ความขัดแย้งได้ปรากฏตัวขึ้นและมีแนวโน้มว่าจะกลับกลายเป็นความรุนแรง ซึ่งอาจมีสาเหตุพื้นฐานมาจากความไม่เป็นธรรมในสังคม การจัดสรรผลประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียม ตลอดจนความแตกต่างทางด้านความคิดความเชื่อ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม แม้ทุกฝ่ายจะพยายามแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งและความรุนแรงเพื่อสร้างสังคมสันติสุข แต่หลายครั้งพบว่าปัญหายังคงดำรงอยู่ อันเนื่องมาจากการไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้องเหมาะสม หรือการไม่ได้คำนึงถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ละเลยอัตลักษณ์และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและชุมชนในพื้นที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังขาดการเรียนรู้การป้องกัน แก้ไข ตลอดจนหลักการและวิถีปฏิบัติที่ถูกต้องอย่างเหมาะสม หลักพุทธธรรมเป็นแนวปฏิบัติที่สำคัญยิ่งที่จะเป็นพลังผลักดันและขับเคลื่อนให้สังคมไทยเกิดสันติสุขได้ สามารถแก้ปัญหาสังคมที่มีความขัดแย้งและนำไปสู่ความรุนแรงได้และคลี่คลายประเด็นปัญหาและผลกระทบจากความขัดแย้งทางสังคม ตลอดจนเป็นมาตรการป้องกันการใช้ความรุนแรงแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งนั้น หลักพุทธธรรมที่ขับเคลื่อนให้เกิดสังคมสันติสุข ได้แก่

๑. หลักเมตตาธรรม

ธรรมภาษิตว่า โลกิโกปตฺถมฺภิกขา เมตฺตา แปลว่า เมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก^๑ เมื่อพิจารณาธรรมภาษิตนี้ จะพบว่า เมตตา มีคุณค่าและความสำคัญต่อสังคมโลกมาก เพราะทำให้โลกมนุษย์เราอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ซึ่งบุคคลควรปลูกเมตตาให้เกิดขึ้นในจิตใจ การจะปลูกเมตตาให้เกิดขึ้นในใจของคนนั้น ต้องเกิดจากการฝึกฝนอบรมจิตใจอยู่เสมอ ด้วยการหมั่นพิจารณาความจริงของชีวิตว่าเราเกิดมาก็ต้องตายไม่เร็วหรือช้าก็ต้องตายด้วยกันทั้งสิ้น เมื่อเรามีความโกรธขึ้นมาเราต้องมีสติที่จะระงับความโกรธนั้นไม่ให้เห็นแสดงออก และพิจารณาความโกรธลงไปให้ลึกซึ้งว่า ทุกชีวิตต่างก็รักตนเองไม่ปรารถนาที่จะได้รับความเจ็บปวดหรือการชิงชัง เมตตา

^๑ กรมการศาสนา, พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๗), หน้า ๕๒.

เป็นคุณธรรมที่ทำให้คนในโลกเกื้อกูลกัน เกิดความรักความปรารถนาต่อกัน^๒ ถ้าในโลกนี้มีแต่คนมีเมตตาและเป็นผู้เสียสละ ปัญหาต่างๆ ย่อมไม่เกิดขึ้น ฉะนั้น ในการขับเคลื่อนให้สังคมเกิดสันติสุข จะต้องยึดหลักเมตตาธรรม ที่เป็นเมตตาที่ไม่จำกัด เมตตาได้ทุกเมื่อ กับคนทุกคน มีเมตตาเสมอต้นเสมอปลาย เมื่อสามารถเมตตาได้กับคนทุกคน ไม่ว่าจะมีความเชื่อชาติศาสนาใดก็ตาม โดยเห็นว่าเขาเป็นเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกกับเราแล้ว เราก็จะไม่ไปเบียดเบียนกัน เมตตา จึงสามารถสลายกิเลสที่เป็นรากเหง้าของปัญหาความขัดแย้งเกลียดชังในสังคม ที่แบ่งแยกคนให้แบ่งฝักแบ่งฝ่ายที่เรียกว่าวิกฤตแบ่งขั้ว อันเป็นความขัดแย้งที่เกิดจาก ตัณหา มานะ และทิฐิได้ เพราะความเมตตา มีลักษณะเป็นหนึ่งเดียวไม่มีแบ่งแยก ไม่มีการเลือกปฏิบัติ ความเหมือนกันทำให้ไม่มีเขาไม่มีเรา คำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่นว่าเป็นอย่างเดียวกับเรา สังคมก็就会有ความสงบสุข

๒. หลักอภัยทาน

อภัยทาน หมายถึง การอดโทษ หรือการยกโทษให้แก่กัน ไม่ถือโทษโกรธพยาบาทอาฆาตจองเวรต่อกันอีกต่อไป การให้ในลักษณะนี้เป็นการสร้างบรรยากาศของสมานฉันท์ให้เกิดขึ้น โดยการที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลได้แสดงให้บุคคลอื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่นไม่มีความเกรงกลัว ขลาดกลัว หรือหวาดระแวงต่อการคิด พูด และการกระทำของเรา อันเป็นการเปิดพื้นที่ให้จิตของเราได้มีโอกาสให้อภัยในสิ่งที่คนอื่นทำไม่ดีกับเรา หรือขออภัยต่อบุคคลอื่น ในสิ่งที่เราได้ล่วงละเมิดในวิถีทางที่ไม่เหมาะสมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งนำไปสู่การไม่จองเวร หรือพยาบาทซึ่งกันและกัน หลักพุทธธรรมได้ชี้ให้เห็นจุดเด่นของการให้อย่างน้อยสองประการ กล่าวคือ ผู้ให้ยอมผูกไมตรีไว้ได้ และผู้ให้ยอมเป็นที่รัก คนหมู่มากยอมคบหาหลักการเช่นนี้เป็น การให้ความสำคัญแก่ผู้ให้ ซึ่งได้รับการยอมรับจากผู้รับ หรือบุคคลทั่วไปที่แสดงความชื่นชมต่อการให้ แม้จะไม่ได้เป็นผู้รับโดยตรงก็ตาม ฉะนั้น การให้ที่นำไปสู่การผูกมิตร และนำมาซึ่งความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกันในบรรยากาศของความขัดแย้งกันก็คือ การให้อภัย เหตุผลสำคัญของการให้อภัยเกิดจากพื้นฐานทางความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ว่า ใครบ้างไม่มีโทษ ใครบ้างไม่มี ความผิด ใครบ้างไม่ถึงความหลงใหล ในโลกนี้ ใครเป็นผู้มีปัญญา เป็นผู้ที่มีสติในกาลทุกเมื่อเล่า ฉะนั้น เมื่อเราขอโทษอยู่หากบุคคลใดไม่ยอมยกโทษให้ ยังมีความโกรธอยู่ภายใน มีความแค้นเคืองหนัก บุคคลนั้น ชื่อว่ายอมผูกเวร ซึ่งการผูกเวรดังกล่าวจะนำไปสู่ผลลบแก่มนุษย์และสังคม ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ การให้อภัยจึงมีความสำคัญในวิถีชีวิต และการดำรงอยู่ของมนุษย์ทั้งในเชิงปัจเจกและสังคมที่จะก่อให้เกิดสันติสุข

^๒ พระมหาบุญเรือน ปภังกร (พิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๔๑.

๓. หลักขันติธรรม

ขันติ หมายถึง ความอดทนที่เกิดขึ้นจากการที่เราถูกรกระทำโดยฝ่ายตรงข้าม ไม่ว่าจะ เป็น “โจทก์” หรือ “คู่กรณี” ของเราก็คงตาม ซึ่งคำว่า “ถูกรกระทำ” นั้น อาจเป็นการถูกรกระทำ ทั้งทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ เช่น การด่า การทำร้าย การกล่าวเสียดสี การหมิ่นประมาท เป็นต้น แต่เราเองก็ได้โต้ตอบ หรือทำร้ายตอบต่อคู่กรณีของเรา พระพุทธเจ้าและพระสาวกหลายรูปได้ ชื่อว่า “เป็นนักขันติบุคคล” ดังจะเห็นได้จากกรณีที่น่ามาค้นคว้าได้จางทาสและกรรมกรไปด่า พระพุทธเจ้าว่า “เปรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉาน” เป็นต้น แต่สิ่งที่พระพุทธเจ้าแสดงออกมา คือ “ความอดทน” ขณะที่พระอานนท์พยายามที่จะนิมนต์ให้พระองค์เสด็จไปที่อื่นเพื่อหลีกเลี่ยง สถานการณ์ดังกล่าว พระองค์ได้ชี้ให้เห็นว่า “การหนี” ไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง แท้ที่จริง แล้วการหนีดังกล่าวไม่ได้มีเป้าประสงค์เพื่อที่จะหนี “คนอื่น” แต่เรากำลังหนี “ตัวเอง” ที่ไม่สามารถ “อดทน” ต่อคำด่าได้ ด้วยเหตุดังนี้ พระพุทธองค์จึงเปรียบพระองค์เองเหมือนกับช้างว่า เมื่อก้าวสู่สงครามแล้วก็ต้องพร้อมน้อมรับลูกศร หรืออาวุธต่างๆ ที่จะเข้ามากระทบ ฉะนั้น หาก วิเคราะห์คำว่า “สงคราม” ที่พระองค์มุ่งเน้นนั้นน่าจะหมายถึง “สงครามการต่อสู้กับกิเลสหรือคำ ด่าด้วยความอดทนมากกว่าอื่นใด” ฉะนั้น ขันติธรรม คือ การทนต่อกันได้ จึงจะทำให้สังคมเกิด สันติสุขได้

๔. หลักอนัตตา

อนัตตา หมายถึง การลดทอน รื้อถอน ทำลาย และสลายการยึดมั่นถือมั่นในความ เป็นอัตลักษณ์ ความเป็นอัตลักษณ์อาจจะมีจุดแข็งในแง่ของความเป็น “เอกภาพ” ของชุมชน หรือสามารถดำรงคงไว้ซึ่ง “ชาติพันธุ์” แต่จุดด้อยที่สำคัญก็คือการแสดงออกในลักษณะดังกล่าว อาจจะทำให้เกิดการยึดมั่นในความ เป็น “ชาตินิยม” หรือ ชาติพันธุ์ของตัวเองจนเป็นที่มาของการ “ดูถูก” “ดูหมิ่น” “เหยียดหยาม” และ “เกลียดชัง” คนอื่น กลุ่มอื่น ชาติพันธุ์อื่นๆ ในแง่ของ “วรรณะ” “ความรู้” “ภาษา” เป็นต้น หลักฐานเชิงประจักษ์ในกรณีนี้ก็คือ “เจ้าศากยะ” นอกจาก จะต้อง “เดือดร้อน” จากการทำ “สงคราม” นั้นแล้วยังต้อง “สูญเสียเผ่าพันธุ์ศากยะ” จากการ ทำสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์กับพระเจ้าวิฑูฑะด้วย อีกประการหนึ่งของ “ความเป็นอัตลักษณ์” ก็ คือ การไม่ยอมเปิด “โลกทัศน์ความคิด” ของตัวเองเพียงเพื่อยอมรับฟังความคิดเห็น หรือการ แสดงออกของบุคคลอื่นๆ ในสังคม หรือบางครั้งอาจจะ “ฟังแต่ไม่ได้ยิน” สิ่งที่บุคคลอื่นๆ นำเสนอ การไม่เปิดรับดังกล่าวกลายเป็นที่มาของการ “สูญเสีย” แนวร่วม หรือองค์ความรู้ที่ ทรงคุณค่า “อนัตตา” ดังที่พระพุทธเจ้าทรงย้ำในประเด็นนี้กับเจ้าศากยะทั้งหลายว่า “เราได้เห็น หมูสัตว์กำลังดิ้นรนอยู่ด้วยทิวฐิ (เพราะทิวฐิ)” ฉะนั้น “มุนียอมไม่กล่าวยกย่องตนในบุคคลที่เสมอ กัน ผู้ต่ำกว่า ผู้สูงกว่า และยอมไม่ยึดมั่นถือมั่น เมื่อเข้าใจเรื่องอนัตตา ย่อมสามารถประสาน

ประโยชน์ร่วมกันได้ พุทธธรรมข้อนี้ จึงเป็นพลังสร้างคนในชาติให้เกิดความสามัคคีและขับเคลื่นสังคมสู่สันติสุขได้

๕. หลักการวชิธรรม

การวชิ หมายถึง ความเคารพผู้ใหญ่ หรือบุรุษอาวุโสผู้ทรงธรรมซึ่งทำหน้าที่ในการชี้ “ขุมทรัพย์” ให้แก่เรา ความเคารพในองค์ความรู้ที่เราได้รับการชี้แนะจากบุคคลอื่น และความเคารพที่ประชุม หรือมติที่ประชุม การแสดงความเคารพ ยกย่อง ให้เกียรติ หรือให้ความสำคัญแก่ “บุคคล” “ข้อมูลหรือองค์ความรู้ธรรม” และ “ประชาคม” โดยลำดับ การแสดงออกซึ่งความเคารพ ให้เกียรติ หรือยกย่อง “องค์ประกอบที่สำคัญ” ดังกล่าวจัดได้ว่า เป็นหัวใจที่สำคัญอีกประการหนึ่งของนักสันติวิธี เพราะรัฐบุรุษอาวุโส นั้น ได้ชื่อว่า “อาวุโสโดยธรรม” ไม่ได้หมายถึงอาวุโสด้วยอายุ ฉะนั้น การเคารพบุคคลดังกล่าวย่อมหวังผลเลิศในแง่ของการได้รับความเอ็นดู ความรักและการสนับสนุนส่งเสริมในมิติต่างๆ จากท่าน และได้รับการแนะนำพร่ำบอก ประดุจ การชี้ขุมทรัพย์ที่ประมาธค่ามิได้ อันส่งผลเชิงบวกต่อเราในลำดับต่อไป และในขณะเดียวกัน ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมสงฆ์ หรือคฤหัสถ์ เกิดขึ้นจากการไม่เคารพในรัฐบุรุษอาวุโส ดังจะเห็นได้จากกรณีของพระเทพทัตหรือกรณีของพระภิกษุฉัพพัคคีย์ เป็นต้น กระบวนการของความเคารพ ให้เกียรติ และยกย่อง โดยไม่ดูหมิ่นดูแคลน “บุคคล” “องค์ความรู้” และ “สังฆะ” นอกจากเป็นหลักการที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของพระสังฆธรรมแล้ว ยังจัดได้ว่าเป็นหลักการสำคัญที่จะทำให้กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น^๓ เมื่อปฏิบัติตามหลักการวชิธรรมนี้ สมาชิกในสังคมก็จะให้ความเคารพต่อกันก่อให้เกิดสันติสุขได้

๖. หลักสามัคคีธรรม

สามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะ ดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญว่า “ธรรมอย่างหนึ่งเมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เกิดขึ้นเพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” ธรรมอย่างหนึ่ง ดังกล่าวก็คือ “ความสามัคคี” จะเห็นว่าเมื่อใดก็ตามที่พระสงฆ์เกิดความพร้อมเพรียงกัน ชื่นชม ไม่วิวาทกัน เป็นเหมือนน้ำกลมกลืนกับน้ำนมมองดูกันและกัน ด้วยสายตาที่รักกันอยู่ การบาดหมางกัน การข่มขู่กัน การขับไล่กัน ย่อมไม่เกิดขึ้น อีกทั้งทำให้ประชาชนที่ยังไม่เสื่อมใสย่อมเสื่อมใส ส่วนผู้ที่เสื่อมใสแล้วก็จะเสื่อมใสกันมากยิ่งขึ้น “หลักการสามัคคี” ในพระพุทธศาสนานี้เป็นประเด็นที่ยิ่งใหญ่ และสำคัญอย่างมาก ดังจะเห็นได้จาก

^๓อ้างแล้ว, หน้า ๑๓๐.

หลักฐานต่างๆ ที่ชี้ให้เราได้ประจักษ์แล้ว ในประวัติศาสตร์ของสังคมมนุษย์ที่แตกแยกเพราะขาดความรักสามัคคี ขาดความปรองดองสมานฉันท์

๓. หลักพรหมวิหารธรรม

พรหมวิหาร หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ ประกอบไปด้วย “เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา” ชุดของแนวคิดนี้ประกอบไปด้วย “แนวคิดเชิงรับ” ได้แก่ “เมตตาและอุเบกขา” และ “แนวคิดเชิงรุก” ได้แก่ “กรุณา และมุทิตา” โดยมี “ปัญญา” เป็น “กุญแจ” หรือ “เสนาธิการ” คอยบัญชาการอยู่เบื้องหลังแนวคิดดังกล่าว หลักการเหล่านี้ พระพุทธเจ้ามักจะใช้ควบคู่กันอยู่เสมอ จะเห็นว่า เมื่อพระองค์ใช้หลัก “เมตตาธรรม” ต่อเพื่อนมนุษย์ พระองค์ก็มักจะใช้หลัก “กรุณา” ควบคู่กันไปด้วย ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ “พระคุณทั้งสาม” ของพระองค์ ได้แก่ “พระบริสุทธิคุณ พระกรุณาคุณ และพระปัญญาคุณ” หากเทียบหลักการนี้เข้ากับ “พรหมวิหารธรรม” ก็คือ “บริสุทธิคุณ” นั้นเปรียบประดุจ “ความรัก” ที่บริสุทธิ์และงดงามที่พระองค์มีต่อสรรพสัตว์ อาศัย “เมตตา” เป็นพื้นฐานจึงทำให้พระองค์มีความ “กรุณา” เสด็จไปโปรดหมู่สัตว์ทั้งหลายที่ประสบปัญหาต่างๆ เช่น ช่วยเหยี่ยวยารักษาสภาพจิตของบุคคลที่ต้องสูญเสียญาติอันเป็นที่รัก ไม่ว่าจะเป็นางวิสาขา นางปฎาจารา นางกิสาโคตรมี เป็นต้น รวมไปถึงพระกรุณาที่มีต่อ “พระเทวทัตต์” “ช่างนาฬาคีรี” ซึ่งไม่ได้แตกต่างไปจากพระกรุณาที่พระองค์มีต่อ “ราहुล” แต่ประการใด หลักพรหมวิหารธรรมนี้ จึงเป็นพลังขับเคลื่อนก่อให้เกิดสันติสุขในสังคมได้

๔. หลักสาราณียธรรม

สาราณียธรรม หมายถึง ธรรมเป็นเหตุ หรือเป็นที่ตั้งแห่งการระลึกถึงกัน ซึ่งประกอบไปด้วยกฤษฎีที่สำคัญ ๖ ประเด็น กล่าวคือ

- ๑) ตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยขวนขวายกิจธุระของเพื่อนด้วยกาย เช่น พยาบาลภิกษุที่เป็นไข้ เป็นต้น ด้วยจิตที่เมตตา
- ๒) ตั้งเมตตาวาจกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้า และลับหลัง คือ ช่วยขวนขวายในกิจธุระของเพื่อนด้วยวาจา เช่น กล่าวตักเตือน เป็นต้น ด้วยจิตเมตตา
- ๓) ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ คิดแต่สิ่งที่ดีก่อให้เกิดประโยชน์แก่เพื่อน
- ๔) แบ่งปันลาภที่ตนได้มาแล้วโดยชอบธรรม ให้แก่เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายไม่หวงเอาไว้บริโภคผู้เดียว
- ๕) รักษาศีลของตัวเองให้บริสุทธิ์เหมือนกับเพื่อนพรหมจรรย์อื่นๆ และไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือตำหนิจากผู้อื่นในแง่ของศีลาจารวัตร

๖) เมื่อเกิดปัญหาได้บทสรุปไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อนพรหมจรรย์ไม่วิวาทกับใคร พระพุทธองค์ทรงย้ำว่า “แนวคิดดังกล่าวจะทำให้เป็นที่รัก เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อการอนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี เพื่อความเป็นอันเดียวกัน” ประเด็นที่น่าสนใจคือหลักการนี้เอื้อต่อการทำให้เกิดกระบวนการ “สามัคคีธรรม” ด้วย และนำไปสู่สังคมสันติสุขได้

๙. สังคหัตถุธรรม

หลักสังคหัตถุธรรม นั้นมีเป้าหมายเพื่อป้องกันความขัดแย้ง ของหมู่ชนในสังคมและเสริมสร้างสันติสุขในสังคม “สังคหัตถุธรรม” หมายถึง “คุณเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้” หรือ “หลักการสงเคราะห์ คือ ช่วยเหลือกัน ยึดเหนี่ยวใจกันไว้ หลักการชุดนี้ประกอบไปด้วยพื้นฐานแนวคิดเชิงพุทธสันติวิธี ๔ ประการ กล่าวคือ

๑) การให้ (ทาน) การให้ ประกอบไปด้วย “การให้วัตถุ” (วัตถุทาน) “การให้ความรู้” (ธรรมทาน) และ “การให้อภัย” (อภัยทาน) การให้เป็นหลักการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมและเป็นการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันด้วยความเกื้อกูลร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยความมีน้ำใจซึ่งนำไปสู่สังคมสันติสุข^๔ และป้องกันมิให้เกิดการปลุกปั่นเพื่อสร้างม็อบในทางการเมืองที่นำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงในทางสังคม

๒) วาจาเป็นที่รัก (เปยยวัชชะ หรือปิยวาจา) เมื่อกล่าวถึง “คำพูด” หรือ “การพูด” มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างบรรยากาศของความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในขณะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลระหว่างกันของบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ฉะนั้น ในขณะที่นำเสนอข้อมูลหรือเจรจาต่อรองเพื่อแสวงหา ฉันทามติ (Consensus) ร่วมกันนั้น พระพุทธเจ้าจะตรัสเตือนพระภิกษุให้พยายามหลีกเลี่ยงถ้อยคำที่ขัดแย้งกัน “วาจาสุภาสิต” ตามคำสอนพระพุทธเจ้านั้นต้องประกอบไปด้วยคำที่ “จริง” ไพเราะ เหมาะกาล ประสานสามัคคี มีประโยชน์ และประกอบไปด้วยเมตตาธรรม ฉะนั้น หลักการเหล่านี้จัดได้ว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำไปประยุกต์ใช้เจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อระงับความขัดแย้งในมิติต่างๆ ที่สร้างความเกลียดชังหรือยุยงให้เกิดความรุนแรงทางสังคม

๓) การประพฤติประโยชน์ (อัตถจริยา) พื้นฐานของการนำเสนอกระบวนการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธวิธีที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ การที่นักสันติวิธีต้องสร้างคุณธรรมภายในที่ว่าด้วย “การประพฤติสิ่งที่เกิดประโยชน์” ให้เกิดขึ้น เพราะหากไม่สามารถพัฒนา

^๔ พระครูวิรัตธรรมโชติ,ดร.,และ สำเริง แก้วเรืองฤทธิ์,ผศ.,ดร., การมีส่วนร่วมเหตุการณ์ปัจจุบันในการเมืองไทยของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช, ๒๕๕๗, หน้า ก.

คุณธรรมอันนี้ให้เกิดขึ้นภายในจิตแล้ว ย่อมเป็นการยากที่จะสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดแก่
คู่กรณีได้ เนื่องจากอาจจะเกิดความท้อแท้ หรือไม่สามารถอดทนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น

๔) การวางตนสม่ำเสมอ (สมานัตตา) การวางตนสม่ำเสมอจัดเป็นปัจจัย
สำคัญที่ทำให้กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งโดยอาศัยสันติวิธีบรรลุเป้าหมายคือ “ความ
เป็นกลาง” เพราะเป็นตัวแปรสำคัญในการสร้าง “ความเชื่อมั่น” ให้เกิดขึ้นแก่คู่กรณี หลักการ
ดังกล่าวนี้คือหลักการแห่ง “การวางตนสม่ำเสมอ” ตามนัยแห่งสังคหวัตถุธรรมที่นำไปสู่สังคม
สันติสุข

บทสรุป

สรุปได้ว่า พุทธธรรมเป็นแนวทางปฏิบัติในวิถีชีวิตของมนุษย์ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้
มนุษย์เข้าถึงสัจจะแห่งชีวิตและสันติสุข รวมถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ลดความขัดแย้งขจัด
ความเห็นแก่ตัว มีสันติธรรมทนต่อกันได้ รู้จักการให้อภัย สร้างคนในสังคมให้สามัคคีมีเมตตา
หลักธรรมดังกล่าวจะเป็นพลังสำคัญที่ผลักดันขับเคลื่อนให้เกิดสังคมสันติสุขได้ สามารถสร้าง
ภาวะที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกัน ป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงจากความขัดแย้งทางสังคมและ
การเมืองเกิดขึ้นซ้ำอีก นำพามนุษย์ในสังคมให้มีความปรองดองไม่แตกแยก มีความปรารถนาดี
ต่อกัน เข้าอกเข้าใจกัน ทำให้สังคมเกิดความเป็นปึกแผ่น ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม สร้าง
สังคมให้มีเสถียรภาพ ถักทอให้คนในสังคมมีสำนึกร่วม ยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานที่
กำหนดโดยสังคม หลักพุทธธรรมจึงเป็นพลังอันสำคัญที่ขับเคลื่อนผลักดันหรือเสริมสร้างสังคม
ให้ไปสู่เส้นทางแห่งสังคมสันติสุขได้อย่างแท้จริง

อ้างอิง

กรมการศาสนา, **พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๗.

พระครูวิรัตธรรมโชติ,ดร.,และ สำเริง แก้วเรืองฤทธิ์,ผศ.,ดร., **การมีส่วนร่วมเหตุการณ์
ปัจจุบันในการเมืองไทยของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครศรีธรรมราช**, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช, ๒๕๕๗.

พระมหาบุญเรือน ปภุคฺโร (พิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญา
เถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.